

Digitalisering minskar möjlighet att beskatta

Svenska Dagbladet den 9 april 2016

Regeringen har tillsatt flera utredningar och granskningar av delningsekonomin. Men åtgärderna andas "bättre sent än aldrig". Där regeringen haft möjlighet att lyfta blicken och diskutera långsiktiga frågor för finans-politiken har beslut skjutits på framtiden. Digitaliseringen kommer kanske att pliktskyldigast nämnas i den kommande vårpropositionen. Mer är knappast att vänta. Detta trots att strategiska frågor kring skatte-intäkter i den nya ekonomin kommer vara centrala för Sveriges möjligheter att med en åldrande befolkning finansiera välfärden.

Skatt på arbete utgör den viktigaste skattebasen. Men digitaliseringen kan komma att gradvis urholka skatteintäkterna på lönearbete samtidigt som effektivitetsförlusterna av höga skatter kan komma att växa. Digitaliseringen blir en hävstång för de krafter som globaliseringen sedan länge fört med sig.

Vad är det då för förändringar som är på väg?

Digitaliseringen gör det möjligt att automatisera ytterligare arbetsuppgifter, förlägga dem i molnet eller outsourca dem till globala digitala plattformar. Denna förskjutning innebär lägre skatteintäkter. Hindren minskar för individer och företag att agera globalt, vilket gör skattebaserna mer lättflyktiga. Visserligen är delningsekonomin än så länge liten men den växer snabbt och det sammantagna trycket på skatten förstärks av den kraftfulla automatiseringen av många tjänster.

Effekterna är inte omedelbara. Men i takt med att företag upptäcker att digitala tjänster fungerar kommer allt fler dörrar att öppnas för tjänster som är svåra att beskatta i Sverige. Därtill kan företag allt oftare få samma eller högre kvalitet till en lägre kostnad, något som gäller för både kvalificerade och enklare tjänster. Visserligen utförs fortfarande många tjänster på plats (frisörbesök, restaurangbesök med mera), men omfattningen av det som utsätts för global konkurrens eller automatiseras ökar hela tiden. Det handlar om allt från hantverk (etsy), finansiella robotrådgivare, korrekturläsning, programmering, dataanalys (upwork, amazon turk), telefonväxlar och administration till juridiska tjänster.

Dessa förändringar leder till valmöjligheter för var och hur arbete utförs, vilket leder till större rörlighet. Konsekvensen blir ett gradvis minskat utrymme att beskatta arbete, särskilt i rika länder med högt skattetryck.

Digitaliseringen kan även påverka hur mycket vi får ut av fritiden och därmed leda till minskad vilja att jobba. Tidigare spenderades ökade inkomster på fysiska produkter som bilar, vitvaror och tv-apparater. Men en stor och ökande del av konsumtionen utgörs i dag av tjänster, inte minst av billiga eller gratis onlinetjänster (spel, underhållning, nyhetskonsumtion, sociala medier) som kan nyttjas även av låginkomsttagare.

Digitaliseringen gör det även billigare att använda en mängd tjänster via delningsekonomin. Forskningen visar att låginkomsttagare får störst välfärdsförbättring vid användandet av delningstjänster för exempelvis bilar eftersom ett minskat behov av att äga frigör kapital som kan

användas till annat. Om en meningsfull fritid kostar mindre försvagas drivkraften att sträva efter ökade arbetsinkomster. Den samlade effekten är att det krävs en mindre mängd arbete för att uppnå samma kvalitet på sin fritidskonsumtion.

Vad blir effekten av dessa förändringar för skatteintäkterna?

Vi vet att statens intäkter är mycket känsliga för små förändringar i arbetsutbudet. Beräkningar som redovisades i Framtidskommissionen visar att den standardökning som går att finansiera utan skattehöjningar påverkas drastiskt av omfattningen av arbete under livet. Mer arbete uppnås inte bara -genom att förlänga arbetslivet utan även genom att tidigarelägga inträdet på arbetsmarknaden, som i Sverige är en av de senaste i OECD.

Ett gradvis ökat utgiftstryck från en åldrande befolkning i kombination med en urholkning av skatte-baser är ingen bra kombination för finansieringen av välfärden. Regeringen har visserligen en omfattande verktygsarsenal för att ta igen förlorade skatteintäkter när skattebaser blir än mer lättfotade och fritiden "kostar mindre". Men det är tveksamt om patienten skulle överleva den skattekur som krävs för att kompensera för det skattebortfall som digitaliseringen lär medföra. Därtill riskerar effektivitetsförlusterna bli omfattande och konkurrenskraften försvagas.

Det har redan konstaterats att 1990/91-års skatte-reform alltmer urholkats och att det är dags att ta ett nytt helhetsgrepp. Vad gäller digitalisering finns ingen bättre utgångspunkt än att underlätta för delningsekonomin. Alla ska följa gällande regler men de Uber-förare som i dag åtalas får även stå till svars för att de inte passar in i den gängse modellen för arbete. Detta är ett avigt sätt att agera i en föränderlig värld. I stället för att låta protektionistiska sär-intressen bromsa utvecklingen borde policyutmaningen handla om hur nya tjänster och jobb kan växa fram – verksamheter som breddar skattebasen. För att detta ska bli verklighet behöver regler anpassas. Samtidigt borde det bli lika enkelt att betala skatt för enskilda näringsidkare och småföretag som för privatpersoner, allra helst med en enkel knapptryckning.

Mårten Blix, fil dr i nationalekonomi
forskare vid IFN

Magnus Henrekson, professor och vd,
IFN, Institutet för Näringslivsforskning